

Bilderdijs doodsportret, haarlokken en dodenmasker

Dichter Willem Bilderdijk (1756-1831) had het excentrieke imago van een lijdende, door armoede gefrustreerde, maar ook goddelijk geïnspireerde dichter, die in onvrede leefde met de wereld om hem heen en vurig naar de koelte van het graf verlangde. Hoe komt het dat er zoveel relieken van hem zijn?

Op 18 december 1831 blies Bilderdijk in Haarlem zijn laatste adem uit. Hij werd beroemd in de tijd van de Romantiek. In die tijd, zonder moderne media, droeg Bilderdijk zijn gekwelde en godvruchtige imago uit in zijn poëzie, maar vooral met behulp van de vele portretten die hij van zichzelf liet maken. Veel meer dan elke andere dichter in zijn tijd: ongeveer vijftig, zowel kleine als grote, van beroemde en onbekende schilders.

Verzamelen van relieken als hobby

Onder invloed van de Romantiek werd het imago van de dichter belangrijker en het publiek ging daarin mee. Waar de artiest gezien wordt als een genie, krijgen voorwerpen die aan zijn lichaam ontleend zijn, die hij heeft aangeraakt of die anderszins aan hem herinneren, een verheven, bijna religieuze status. In de negentiende eeuw werd het verzamelen van relieken van beroemdheden dan ook populair. Via resten van het lichaam van de auteur, overblijfselen van diens unieke persoonlijkheid, konden fans in contact blijven met het dode genie. Wellicht daardoor zijn zoveel relieken van Bilderdijk bewaard gebleven. Toen Bilderdijk overleed, werd onmiddellijk een doodsportret van hem vervaardigd, geschilderd door Gerrit Jan Michaëlis. Het is te zien in de Bilderdijskamer van het Leidse Academieggebouw. Op basis van dit schilderij maakte graveur Philipus Velijn datzelfde jaar een prent die in de boekhandel verkrijgbaar was. Het vormde ook de inspiratiebron voor

Dodenmasker van Bilderdijk, door Antonio Boggia (1831).
Collectie Werkgroep Bilderdijk, Leiden

Haarlokken van Bilderdijk, afgeknipt na zijn overlijden. Collectie Werkgroep Bilderdijk, Leiden

de buste die kunstenaar Louis Royer in 1832 maakte en waarvan nadien kleinere versies werden vervaardigd.

Topstukken

Na zijn dood werden bij Bilderdijk ook haarlokken afgeknipt, om uit te delen aan bewonderaars. Het fenomeen van haar als herinnering was in die tijd niet ongewoon maar opvallend vaak gebeurde dat bij auteurs in de Romantiek. De Leidse Bilderdijkcollectie bevat er zoveel, dat er bijna een pruik van te maken is.

Een ander topstuk en een hoogtepunt van de romantische reliekencultus is Bilderdijs dodenmasker: de Amsterdamse beeldgieter Antonio Boggia toog naar Haarlem om een gipsafdruk van Bilderdijs dode gelaat te maken. Bij het losmaken van het gips werden, nog altijd in het masker te zien, per ongeluk delen van de wenkbrauwen uitgetrokken. Het was het eerste dodenmasker van een beroemd iemand in Nederland. Pas in 1849 kwam er een van Willem II. En toen de dichter Hendrik Tollens in 1856 overleed, werd er ook van hem een dodenmasker gemaakt.

...en een gipsen rechterhand

Bilderdijs schrijfhand, de rechter, werd eveneens in gips vereeuwigd. In de Leidse collectie worden er vier bewaard. Zulke artefacten kunnen worden gezien als uitingen van de internationale, romantische reliekencultus rond dichters in de eerste helft van de negentiende eeuw.

Rick Honings,
Scaligerhoogleraar Universiteit Leiden

Extra voor belangstellenden

Diverse objecten met betrekking tot Bilderdijk, staan in de digitale Bilderdijskamer, gemaakt in samenwerking met Things That Talk: <https://thingsthattalk.net/nl/zone/bilderdijk>. Zie ook willembilderdijk.nl. Maar er gaat natuurlijk niets boven een echt bezoek aan de Bilderdijskamer in het Academieggebouw aan het Leidse Rapenburg. Interesse? Op vrijdag 20 januari 2023 (15.00-16.30 uur) bent u welkom in Leiden en leidt Rick Honings u met veel plezier rond! **Aanmelding:** vóór 10 januari 2023 via bureau@terebinth.nl of 06 2417 3646.